

Маҳр ва унинг ҳукмлари (учинчи мақола)

09:10 / 11.02.2025 4655

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан бир аёлга уйланиб, унга маҳр тайин этмаган, у билан қовушмай туриб вафот этган киши ҳақида сўралди.

Шунда у киши:

«У аёлга ўз аёллари маҳри мислича маҳр берилади. Кам ҳам эмас, кўп ҳам эмас. Унга мерос ҳам берилади. Унга идда ўтириш вожиб бўлади», дедилар.

Шунда Маъқил ибн Синон ал-Ашжаъий туриб:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Барваъа бинту Вошиқ ҳақида сен чиқарган ҳукмга ўхшаш ҳукм чиқарган эдилар» деди.

Ибн Масъуд бундан хурсанд бўлди».

«Сунан» эгалари ривоят қилганлар.

Маҳрни зикр қилмасдан, уни нафий қилиб, мол бўла олмайдиган нарса ила, жинси ёки сифати номаълум нарса ила қилинган никоҳ дурустдир.

Бу жумлада маҳрга боғлиқ беш хил ҳолат ҳақида сўз бормоқда:

1. Маҳрни зикр қилмай, у ҳақда бирор оғиз ҳам гапирмай тузилган никоҳнинг жорий бўлавериши. Чунки никоҳга амр қилинган оятда маҳр зикр қилинмаган.

2. Маҳрни нафий қилиб, яъни «орада маҳр йўқ», дея келишилган никоҳнинг собит бўлиши.

Аллоҳ таоло «Бақара» сурасида марҳамат қилади:

فَرِيضَةٌ لَهُنَّ تَفَرُّضًا أَوْ مَسْهُونَ لَمْ يَأْتِ الْبَيِّنَاتُ لَكُمْ جُنَاحٌ لَا

«Агар хотинларни, уларга қўл теккизмай туриб ёки улар учун маҳрни белгиламай туриб, талоқ қилсангиз, сизга гуноҳ йўқ» (236-оят).

Маҳр аталмагандаги талоқ жоиз бўлганидан кейин, маҳр аталмай қилинган никоҳ ҳам жоиз бўлади. Чунки талоқ фақат саҳиҳ никоҳгагина тушади.

3. Маҳрга мол бўла олмайдиган нарсани атаб қилинган никоҳнинг ҳам жоизлиги. Мисол учун, бир мусулмон бир муслимага уйланаётиб, маҳрга ҳамр ёки чўчка бераман, деган бўлса ҳам никоҳлари ўтаверади. Улар маҳрга аташ мумкин бўлмаган нарсани атаганлари учун, бу – худди ҳеч нарса атамаган билан баробар бўлади.

4. Маҳрга жинси номаълум нарсани атаб қилинган никоҳнинг ҳам жоизлиги. Мисол учун, куёв: «Келиннинг маҳрига кийим ёки тақинчоқ бераман», деди. Қай турдаги кийим ёки тақинчоқлиги номаълум. Бу ҳам ҳеч нарса атамаганга ўхшаш, бўлаверади.

5. Маҳрга сифати номаълум нарсани атаб қилинган никоҳнинг ҳам жоизлиги. Мисол учун, куёв: «Маҳрга сигир бераман», деди-ю, қай сифатдаги сигир беришини айтмади.

Аmmo бундай никоҳлар бўлаверади, дейиш эр маҳр бермай кетаверади, дегани эмас. Балки никоҳ боғланади, ундан кейинги муносабатлар зино бўлмайди, деганидир. Никоҳ ақди дуруст бўлаверади, ammo аёлнинг маҳр ҳаққи поймол бўлмайди, эрга маҳр бериш фарзлиги ўз ўрнида тураверади. Бу ҳолатларда, аввал айтиб ўтилганидек, ўша нарсаларнинг ўртачаси ёки қиймати миқдоридаги «маҳри мисл» вожиб бўлади.

Бунда нарсанинг ўзини ёки қийматини бериш куёвнинг ихтиёрида. Келин унинг берганини олишга мажбур.

Агар эр аёлини юридан чиқармаслик шарти билан мингни атаб, никоҳлаб олган бўлса ёки никоҳда «муқим турса, минг берасан, олиб чиқсанг, икки минг» деб шарт қўйилган бўлса, у ҳолда эр айтганига вафо қилса ёки муқим турса, аёлига мингни бериш вожиб бўлади. Акс ҳолда «маҳри мисл»ни беради. Бу эса, икки мингдан ошмайди ва мингдан кам бўлмайди.

Агар бокираликни шарт қилган бўлса-ю, жувон чиқиб қолса ҳам, маҳрнинг ҳаммасини бериш лозим бўлади. Чунки қизлиги зинодан бошқа сабабларга кўра кетган бўлиши мумкин. Бу ҳолда яхши гумон қилган афзал.

Фосид никоҳда, агар яқинлик қилмаган бўлса, ҳеч нарса вожиб бўлмайди. Агар яқинлик қилса, яқинлик қилган вақтидан бошлаб, аталгандан зиёда бўлмаган «маҳри мисл» вожиб бўлади, насаб собит бўлади.

Фосид никоҳга опа-сингилга бирданига уйланиш, гувоҳларсиз уйланиш, опасининг иддасида сингилсига уйланиш, бошқанинг иддасида ўтирган аёлга уйланиш ва тўртинчи хотиннинг иддасида бешинчисига уйланиш кабилар киради.

Келинга бериладиган «маҳри мисл» унинг ота қавми эътиборидан ёшига, жамолига, молига, ақлига, диёнатига, юртига, замонига, бокиралиги ёки жувонлигига қараб бўлади. Шунингдек, келиннинг одоб ва ахлоқига қараб бўлади.

«Маҳри мисл»ни белгилашда мазкур омилларни ҳисобга олиб, келиннинг маҳри унинг ота юртидаги ўзига энг ўхшаш келинга бериладиган маҳр миқдорида бўлади. Агар уларда - ота тараф қариндошларда бўлмаса, бегоналардан олинади. Яъни «маҳри мисл»и аниқланиши лозим бўлган келинга ўхшаш келин унинг отасининг қариндошлари ичидан топилмаса, онаси тарафдан ва унинг қавмидан эмас, бегоналардан излаб топилади. Агар она отанинг қавмидан бўлмаса.

Бир келинга берилдиган «махри мисл»ни аниқлашда унинг қайси келинга тенг эканини белгилаш учун икки эр киши ёки бир эр ва икки аёл киши тайинланади.

Маҳрни бериш муддати (эрта ёки кеч берилиши) ана шу тайинланган кишилар тарафидан белгиланган бўлса, ўшандоқ бўлади, агар улар тайин қилмаган бўлсалар, урфдагига қараб бўлади.

Маҳрни иккига бўлиб тўлаш ҳам мумкин. Дастлабкиси аввал берилади ва «махри муъажжал» – «эрта маҳр» деб аталади. Кейингиси кейин берилади ва «махри муажжал» – «кечиктирилган маҳр» деб аталади.

Агар икки тараф ақди никоҳ пайтида эрта маҳр қанча ва қачон берилишини, кеч маҳр қанча ва қачон берилишини келишиб олган бўлсалар, ўша келишувга биноан иш тутадилар.

Ақди никоҳ пайтида бундай келишув бўлмаган бўлса, ўз қавмларида мазкур миқдордаги маҳрни ўша аёлга ўхшаш келинларга қай тарзда беришга одатланган бўлсалар, ўша тарзда берилади.

Эрта маҳрни олишдан аввал аёл жинсий яқинликни ва ўзининг сафарга олиб чиқилишини ман қилишга ҳақли. Агар ўз розилиги билан бўлган яқинликдан кейин ман қилса ҳам, жоиз. Бу ҳолатда унинг нафақаси соқит бўлмайди.

Яъни, маҳрини ўз вақтида берилмаганига норози бўлиб, куёвни ўзига яқинлаштираётган келиннинг нафақаси эрга вожиб бўлиб тураверади. Эр: «Хотиним мени ўзига яқинлаштирамаяпти, шунинг учун унинг нафақасини бермайман», дейишга ҳақли эмас.

Шунингдек, у эрнинг изнисиз ҳожат юзасидан сафар қилишга ва ташқарига чиқишга ҳақли. Маҳрни вақтида бермаган эр аёлни бу нарсалардан ман қилишга ҳақли бўлмайди.

Аёл эрта маҳрни олганидан кейин уни бошқа ёққа олиб кетса, бўлади. Уни сафарга олиб кетмайди, деганлар ҳам бор ва фатво шунга берилган.

Уламолар «Эрта маҳрни ёки тўла маҳрни бергандан кейин эр-хотиннинг розилигисиз уни бошқа юртга олиб кетса бўладими, йўқми?» деган масалада турли гапларни айтганлар. «Олиб кетиши мумкин эмас», деганлар кўпроқ замоннинг фасодини эътиборга олганлар. «Олиб кетиши мумкин», деганлар Аллоҳ таолонинг **«У (аёл)ларга ўзингиз яшаб турган**

жойдан имконингиз борича жой беринг», деган қавлини далил қилиб келтирганлар. Мана шуниси тўғри.

Агар эр унга бир нарса юборган бўлса-ю, хотин уни «ҳадя» деса, эр «махр» деса, эрнинг гапи қабул бўлади. Илло, емоқ учун тайёрланган нарсада унинг гапи қабул қилинмайди.